

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Α. Κείμενα Παράλληλα¹

α) Εισαγωγή: Η Ρητορική στην Αρχαία Ελλάδα

β) Λυσίου Κατὰ Φίλωνος Δοκιμασίας

Κείμενο 1: Η τέχνη της ομιλίας

«Ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔστιν οὔτε ἐνός τινος γένους ἀφωρισμένου ἢ ῥητορική, ἀλλὰ καθάπερ ἢ διαλεκτική... καὶ ὅτι χρήσιμος, φανερόν, καὶ ὅτι οὐ τὸ πείσαι ἔργον αὐτῆς, ἀλλὰ τὸ ἰδεῖν τὰ ὑπάρχοντα πιθανά περὶ ἕκαστον, καθάπερ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις τέχναις πάσαις ... Πρὸς δὲ τούτοις ὅτι τῆς αὐτῆς τὸ τε πιθανὸν καὶ τὸ φαινόμενον ἰδεῖν πιθανόν, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς διαλεκτικῆς συλλογισμὸν τε καὶ φαινόμενον συλλογισμὸν ἢ γὰρ σοφιστικὴ οὐκ ἐν τῇ δυνάμει ἀλλ' ἐν τῇ προαιρέσει· πλὴν ἐνταῦθα μὲν ἔσται μὲν κατὰ τὴν ἐπιστήμην ὁ δὲ κατὰ τὴν προαίρεσιν ῥήτωρ, ἐκεῖ δὲ σοφιστὴς μὲν κατὰ τὴν προαίρεσιν, διαλεκτικὸς δὲ οὐ κατὰ τὴν προαίρεσιν ἀλλὰ κατὰ τὴν δύναμιν».

Εἶναι, δηλαδή, προφανές ἤδη, ὅτι ἡ ῥητορική δεν ἀνήκει σε ορισμένο γένος ὅπως ἡ διαλεκτική καὶ ὅτι εἶναι ωφέλιμη. Ἀκόμη δε καὶ ὅτι ἔργο τῆς δεν εἶναι νὰ πείθει, ἀλλὰ νὰ βρῖσκει σε κάθε θέμα τὰ πειστικά ἐπιχειρήματα που ὑπάρχουν, ὅπως συμβαίνει καὶ σε ὅλες τὶς ἄλλες τέχνες ... Ἐπὶ πλέον ἡ ῥητορική πρέπει νὰ ξέρει τὸ πειστικὸ ἐπιχείρημα καὶ ἐκεῖνο που φαίνεται πειστικὸ, ὅπως καὶ ἡ διαλεκτική νὰ διατυπώσει τὸν πραγματικὸ συλλογισμό καὶ ἐκεῖνον που φαίνεται πραγματικός. Διότι ἡ σοφιστεία δεν εἶναι θέμα ικανότητας, ἀλλὰ πρόθεσης. Ὁ ῥήτορας ὁμως θα εἶναι ῥήτορας ὅταν κατέχει τὶς ἀναγκαῖες γνώσεις καὶ τὴ πρόθεση νὰ εἶναι ῥήτορας, ἐνῶ ὡς σοφιστὴς θα χαρακτηρισθεῖ ἐκεῖνος που ἔχει τὴν πρόθεση νὰ εἶναι σοφιστὴς, διαλεκτικὸς δε ὄχι ἐκεῖνος που ἔχει τὴ πρόθεση, ἀλλὰ τὴν ικανότητα».

Ἀριστοτέλους *Ῥητορική Τέχνη*, Α 1355b 8-12, 15-21

¹ Οἱ μεταφράσεις τῶν χωρίων δεν ἔχουν διασκευαστεῖ στη νέα ἐλληνική. Κρίθηκε ἐνδιαφέρον γιὰ λόγους ιστορικούς ἀλλὰ καὶ γλωσσικούς νὰ δοθεῖ ἡ δυνατότητα στους μαθητὲς παρεπιπτόντως νὰ γνωρίσουν τὴν ἐνδιάμεση μορφή τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας που εἶναι ἡ ἀπλή καθαρεύουσα, ἐφόσον βέβαια τὰ χωρία χρησιμοποιηθοῦν ἀπὸ τὸν διδάσκοντα καὶ χωρὶς αὐτὸς νὰ δεσμεύεται. Περισσότερα στοιχεῖα ἐξᾴλλου ὑπάρχουν στις οἰκείες ἐνότητες τοῦ βιβλίου τοῦ καθηγητῆ.

Κείμενο 2: Ο άνθρωπος που χάνει την πατρίδα του χάνεται κι ο ίδιος

Ἐγὼ γὰρ ἠγοῦμαι πόλιν πλείω
ξύμπασαν ὀρθομένην ὠφελεῖν τοὺς
ιδιώτας ἢ καθ' ἕκαστον τῶν πολιτῶν
εὐπραγοῦσαν, ἀθρόαν δὲ
σφαλλομένην. καλῶς μὲν γὰρ
φερόμενος ἀνὴρ τὸ καθ' ἑαυτὸν
διαφθειρομένης τῆς πατρίδος οὐδὲν
ἦσσαν ξυναπόλλυται, κακοτυχῶν δὲ
ἐν εὐτυχούσῃ πολλῶ μᾶλλον
διασώζεται. ὁπότε οὖν πόλις μὲν τὰς
ιδίας ξυμφορὰς οἶά τε φέρειν, εἷς δ'
ἕκαστος τὰς ἐκείνης ἀδύνατος, πῶς
οὐ χρὴ πάντας ἀμύνειν αὐτῇ, καὶ μὴ
ὅ νῦν ὑμεῖς ὁρᾶτε ταῖς κατ' οἶκον
κακοπραγαίαις ἐκπεπληγμένοι τοῦ
κοινοῦ τῆς σωτηρίας ἀφίεσθε, καὶ
ἔμε τε τὸν παραινέσαντα πολεμεῖν
καὶ ὑμᾶς αὐτοὺς οἷ ξυνέγνωτε δι'
αἰτίας ἔχετε.

Ἐγὼ τουλάχιστον πιστεύω ὅτι ἡ πόλις, ἡ
ὁποία ἀκμάζει ὡς σύνολον, ὠφελεῖ
περισσότερον τοὺς ιδιώτας παρά ἕάν, ἐνῶ
ὁ καθεὶς ἀπὸ τοὺς πολίτας εὐτυχεῖ, ἐκείνη
ὡς σύνολον ἀποτυγχάνει. Διότι ἄνθρω-
πος πού εὐδοκμεῖ εἰς τὰς ιδιωτικές του
ὑποθέσεις, ἕάν ἡ πατρίς του καταστρα-
φεῖ, χάνεται καὶ αὐτός μαζί της, ἐνῶ εἶναι
μᾶλλον πιθανόν ὅτι θά σωθεῖ, ἕάν
κακοτυχεῖ μὲν ὁ ἴδιος, ἡ πατρίς του ὁμως
εὐτυχεῖ. Ἄφοῦ λοιπόν ἡ μὲν πόλις εἶναι
ικανὴ νά βαστᾷ τὰς ἀτυχίας τῶν ιδιωτῶν,
ἀλλ' εἷς ἕκαστος ἀπὸ αὐτοὺς ἀνίκανος νά
βαστᾷ τὰς ἰδικὰς της, ὀφειλομεν ὅλοι νά
ὑποστηρίξομεν καὶ ὄχι νά
συμπεριφερόμεθα ὅπως ἐσεῖς τώρα, οἱ
ὁποῖοι τρομαγμένοι ἀπὸ τὰς ἰδιαιτέρας
σας δυστυχίας, παραμελεῖτε τὸ ἔργον τῆς
σωτηρίας τῆς πόλεως καὶ κατηγορεῖτε ὄχι
μόνον ἐμέ, ὁ ὁποῖος σᾶς συμβούλευσα τὸν
πόλεμον, ἀλλ' ἐπίσης τοὺς ἰδίους ἑαυτοῦς,
οἱ ὁποῖοι τὸν συναποφασίσατε μὲ ἐμέ.

Θουκυδίδου *Περικλέους Ἐπιτάφιος*, 2. 60, μτφρ. Ελευθ. Βενιζέλου
εκδ. Ὁξονίας (Οξφόρδης) 1940

Κείμενο 3: Η συμμετοχή στους αγώνες για τη δημοκρατία

*Καὶ ταῦθ' οὕτω σφόδρ' ἐνομίζετε
χρῆναι ποιεῖν, ὥστε τοῖς ἡσυχίαν
ἄγουσι τῶν συμφυγάδων μᾶλλον
ὠργίζεσθε ἢ τοῖς αἰτίοις τῶν συμφο-
ρῶν γεγεννημένοις. Οὐ καταλαβόντες
τὸν Πειραιᾶ καὶ τὸν σῆτον τὸν ἐν τῇ
χώρᾳ διεφθείρετε καὶ τὴν γῆν ἐτέ-
μνετε καὶ τὰ προάστια ἐνεπρήσατε
καὶ τελευτῶντες τοῖς τείχεσι
προσεβάλετε*

Δεν καταλάβατε τον Πειραιά και δεν κα-
ταστρέφατε το σιτάρι στην ύπαιθρο και
δεν εκόβατε τα δένδρα και δεν εβάλατε
φωτιά στα προάστια της πόλεως και στο
τέλος δεν επιτεθήκατε εναντίον των
τειχῶν; Και θεωρούσατε τόσο ισχυρό το
χρέος σας να κάμετε αυτά, ώστε
οργιζόσαστε περισσότερο εναντίον
εκείνων από τους συνεξοριστους σας, οι
οποῖοι ἔμεναν ἡσυχιοι χωρὶς να δρουν,
παρά εναντίον εκείνων που ἴσαν οι
αἰτιοι των συμφορῶν σας.

Ἰσοκράτους *Περὶ τοῦ Ζεύγου*, 13 – 14 μτφρ. Κ. Θ. Αραπόπουλος
εκδ. Ι. Ζαχαρόπουλος, Αθήνα χ.χ.

Η Πνύκα σήμερα

Κείμενο 4: Η ευσέβεια προς τους γονείς τιμάται από τους θεούς

Ἦγοῦμαι δ' ἔγωγε, ὦ ἄνδρες, τὴν τῶν θεῶν ἐπιμέλειαν πάσας μὲν τὰς ἀνθρωπίνας πράξεις ἐπισκοπεῖν, μάλιστα δὲ τὴν περὶ τοὺς γονέας καὶ τοὺς τετελευτηκότας καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς εὐσέβειαν, εἰκότως παρ' ὧν γὰρ τὴν ἀρχὴν τοῦ ζῆν εἰλήφαμεν καὶ πλείστα ἀγαθὰ πεπόνθαμεν, εἰς τούτους μὴ ὅτι ἀμαρτεῖν ἀλλ' ὅτι μὴ εὐεργετοῦντας τὸν αὐτῶν βίον καταναλώσαι μάλιστα ἀσέβημά ἐστι. Λέγεται γοῦν ἐν Σικελίᾳ (εἰ γὰρ καὶ μυθωδέστερόν ἐστιν, ἀλλ' ἀρμόσει καὶ ὑμῖν ἅπασιν τοῖς νεωτέροις ἀκοῦσαι) ἐκ τῆς Αἴτνης ῥύακα πυρὸς γενέσθαι· τούτον δὲ ῥεῖν φασιν ἐπὶ τὴν ἄλλην χώραν καὶ δὴ καὶ πρὸς πόλιν τινὰ τῶν ἐκεῖ κατοικουμένων. Τοὺς μὲν οὖν ἄλλους ὀρμησαὶ πρὸς φυγὴν, τὴν αὐτῶν σωτηρίαν ζητοῦντας, ἓνα δὲ τινὰ τῶν νεωτέρων, ὀρῶντα ταδὸν πατέρα πρεσβύτερον ὄντα καὶ οὐχὶ δυνάμενον ἀποχωρεῖν, ἀλλ' ἐγκαταλαμβανόμενον, ἀράμενον φέρειν. Φορτίου δ' οἶμαι, προσγενομένου καὶ αὐτὸς ἐγκατελήφθη. Ὅθεν δὴ καὶ ἄξιον θεωρῆσαι τὸ θεῖον, ὅτι τοῖς ἀνδράσι τοῖς ἀγαθοῖς εὐμενῶς ἔχει· ἐγεται γὰρ κύκλω τὸν τόπον ἐκεῖνον περιρρεῦσαι τὸ πῦρ καὶ σωθῆναι τοὺς μόνους. Ἄω' ὧν καὶ τὸ γωοῖόν ἔτι καὶ

Εγώ δε τουλάχιστον νομίζω, ω ἄνδρες, ὅτι το ενδιαφέρον των θεῶν πάσας μεν αδιακρίτως τας ἀνθρωπίνας πράξεις ἐπιβλέπει, κατ' ἐξοχὴν ὅμως τὴν πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς ἀποθανόντας συμπεριφορὰν καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς εὐσέβειαν, καὶ εὐλόγως διότι προκειμένου δι' ἐκείνους παρὰ των ὁποίων ελάβομεν τὴν ἀρχὴν τῆς ζωῆς, μέγιστον ἀσέβημα δὲν εἶναι το να μη ἀμαρτήσωμεν εἰς αὐτοὺς, ἀλλὰ το να μη καταναλώσωμεν τὴν ζωὴν μας εὐεργετοῦντες αὐτοὺς. Ὑπάρχει μάλιστα ἡ ἱστορία (καὶ ἔχει ἀρκετὰ μυθώδη χαρακτήρα, ὅμως ἀξίζει να τὴν ἀκούσετε ὅλοι υμεῖς οἱ νεώτεροι) ὅτι εἰς τὴν Σικελίαν εσχηματίσθη κάποτε ποταμὸς λάβας ἐκ τῆς Αἴτνης ἔρρεε δε οὔτος, λέγουν, καὶ εἰς τὴν ἄλλην χώραν, κυρίως ὅμως πρὸς μίαν ἐκ των πλησίον ἐκεῖ πόλεων. (Καὶ λέγει ἡ ἱστορία) ὅτι οἱ μεν κάτοικοι ὀρμησαν εἰς φυγὴν ζητοῦντες τὴν ἰδίαν των σωτηρίαν, εἰς δε ἐκ των νεωτέρων, βλέπων, ὅτι ο πατὴρ του ως γέρον δὲν θα ἠδύνατο να ἀποχωρήσῃ καὶ οὕτω θα ἐπροφθάνετε ὑπὸ του πυρὸς, εσήκωσεν αὐτὸν καὶ τον ἐπῆρε μαζί του. Φυσικά ὅμως, βραδύνοντα ὑπὸ το βάρος του φορτίου, το πῦρ τον ἐπρόφθασεν. Ἐδῶ δε δύναται κάποιος να παρατηρήσῃ τὴν εὐμένειαν του θεοῦ πρὸς τα εὐγενεῖς ψυχάς. Λέγεται δηλαδή ὅτι εἰς τον τόπον ἐκεῖνον ο ποταμὸς τῆς λάβας ἐχωρίσθη καὶ περιέρρευσε κύκλω το πῦρ καὶ τοιουτοτρόπως ὅτι μόνοι οὔτοι ἐσώθησαν, ἐκ των ὁποίων καὶ τώρα

μόνους, ἀφ' ὧν καὶ τὸ χωρίον ἔτι καὶ νῦν προσαγορεύεσθαι τῶν εὐσεβῶν χώρον τοὺς δὲ ταχεῖαν τὴν ἀποχώρησιν ποιησαμένους καὶ τοὺς καὶ τοὺς ἑαυτῶν γονεῖς ἅπαντας ἐγκαταλιπόντας ἀπολέσθαι.

ἀκόμη ὁ τόπος ἐκεῖνος “ὁ τόπος τῶν εὐσεβῶν” καλεῖται· ὅλοι δὲ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἐσπευσαν νὰ ἀποχωρήσουν ἐγκαταλείψαντες τοὺς γονεῖς τῶν, ὅλοι ἀπωλέσθησαν.

Λυκούργου Κατὰ Λεωκράτους 94 - 97, μτφρ. Παν. Γ. Λεκατσά

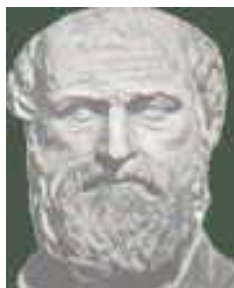
Κείμενο 5: Η προσφορά των μετοίκων στην αποκατάσταση του δημοκρατικού πολιτεύματος της Αθήνας

α.

Ἐκεῖνοι μὲν οὖν δὴ τοὺς ἐν Πειραιεῖ κινδύνους ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων ζηλοῦνται ἄξιον δὲ καὶ τοὺς ξένους τοὺς ἐνθάδε κειμένους ἐπαινέσαι οἱ τῷ πλήθει βοηθήσαντες καὶ περὶ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας μαχόμενοι, πατρίδα τὴν ἀρετὴν ἡγησάμενοι, τοιαύτην τοῦ βίου τελευτὴν ἐποίησαντο ἀνθ' ὧν ἡ πόλις αὐτοὺς καὶ ἐπένησε καὶ ἔθαψε δημοσίᾳ, καὶ ἔδωκεν ἔχειν αὐτοῖς τὸν ἅπαντα χρόνον τὰς αὐτὰς τιμὰς τοῖς ἀστοῖς.

Εκείνους μὲν λοιπὸν μακαρίζουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι γιὰ τοὺς ἀγῶνες τοὺς στὸν Πειραιᾶ καὶ τὸν θάνατό τους· **αξίζει** δὲ νὰ ἐπαινέσω καὶ τοὺς ξένους ποὺ ἐτάφησαν στὸ νεκροταφεῖο τοῦτο ἐδῶ, οἱ ὁποῖοι βοηθώντας τοὺς δημοκρατικούς καὶ πολεμώντας γιὰ τὴ σωτηρία μας, γιὰ τὴν ἀρετὴ θεώρησαν πατρίδα τοὺς, τέτοιο ἐνδοξο θάνατο βρήκαν. Γι' αὐτὸ ἡ πόλις καὶ τοὺς πένησε καὶ τοὺς ἔθαψε με ἐξοδα τοῦ κράτους καὶ ἐπέτρεψε σ' αὐτοὺς νὰ τιμῶνται ὅλο το χρόνο με τὶς ἴδιες τιμὲς ποὺ τιμῶνται καὶ οἱ πολῖτες.

Λυσίου Ἐπιτάφιος 66, μτφρ. Στ. Τζουμειάας

Λυσίας

β.

Καὶ δοκεῖ τοῦτό τε πολιτεύσασθαι καλῶς Ἀρχίνος καὶ μετὰ ταῦτα γραψάμενος τὸ ψήφισμα τὸ Θρασύβουλον παρανόμων, ἐν ᾧ μετεδίδου τῆς πολιτείας πᾶσι τοῖς ἐκ Πειραιέως συγκατελθοῦσι, ὧν ἔνιοι φανερῶς ἦσαν δοῦλοι, καὶ τρίτον, ἐπεὶ τις ἤρξατο τῶν κατεληλυθότων μνησικακεῖν, ἀπαγαγὼν τοῦτον ἐπὶ τὴν βουλὴν καὶ πείσας ἄκριτον ἀποκτείνει, λέγων ὅτι νῦν δείξουσιν, εἰ βούλονται τὴν δημοκρατίαν σώζειν καὶ τοῖς ὅρκους ἐμμένειν ἀφέντας μὲν γὰρ τοῦτον προτρέψειν καὶ τοὺς ἄλλους, ἐὰν δ' ἀνέλωσιν, παράδειγμα ποιήσειν ἅπασιν. Ὅπερ καὶ συνέπεσεν ἀποθανόντος γὰρ οὐδεὶς πώποτε ὕστερον ἐμνησικάκησεν. Ἀλλὰ δοκοῦσιν κάλλιστα δὴ καὶ πολιτικώτατα ἀπάντων καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ χρήσασθαι ταῖς προγεγενημέναις συμφοραῖς

Και εἰς τούτο φαίνεται ὅτι ἐπολιτεύθη ἐξαίρετα ὁ Ἀρχίνος καὶ κατόπιν ὅταν κατήγγειλε ἐπὶ παρανομία τὸν Θρασύβουλον διὰ τὴν πρότασίν του, μετὰ τὴν ὁποίαν παρείχε πολιτικά δικαιώματα εἰς ὅλους τοὺς ἐπιστρέψαντας μαζί του ἀπὸ τὸν Πειραιά, ἐκ τῶν ὁποίων μερικοὶ ἦσαν πασίγνωστοι ὡς δούλοι καὶ τρίτον, ὅταν κάποιος ἀπὸ τοὺς ἐπανελθόντας ἤρχισε νὰ διατυπώσῃ κατηγορίας, ὁ Ἀρχίνος, ἀφού τὸν συνέλαβε, τὸν ὠδήγησε ἐνώπιον τῆς Βουλῆς καὶ ἐπέισε αὐτὴν νὰ τὸν θανατώσῃ χωρὶς δίκην. Ἐλεγε δε ὅτι τώρα θὰ δείξουν εἰάν θέλουν νὰ διαφυλάξουν τὴν δημοκρατίαν καὶ νὰ σεβασθοῦν τοὺς ὅρκους· διότι εἰάν ἀφῆναν ἐλεύθερον αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον, θὰ ἐνεθάρρουν καὶ ἄλλους νὰ τὸν μιμηθοῦν, εἰάν ὅμως τὸν ἐθανάτωναν, ἡ τιμωρία του θὰ ἦτο δι' ὅλους ὑποδειγματικὴ. Αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ συνέβη· διότι μετὰ τὴν θανάτωσιν ἐκείνου, κανεὶς πλέον δὲν ἀναμόχλευε τὸ παρελθόν. Ἀπεναντίας οἱ Ἀθηναῖοι φαίνεται ὅτι ἐπολιτεύθησαν καλύτερα καὶ πολιτικώτερα ἀπ' ὅλους, καὶ ὡς ἄτομα καὶ ὡς σύνολον, ἀπέναντι τῶν προηγουμένων συμφορῶν τῶν.

Ἀριστοτέλους Ἀθηναίων Πολιτεία, 40. 2, μτφρ. Γ. Κοτζιούλα
εκδ. Ι. Ζαχαρόπουλος, Αθήναι χ.χ.

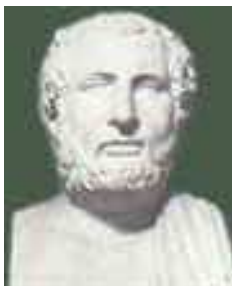
Αριστοτέλης

γ.

Ἐκείθεν δὲ τοῦτο γνώσεσθε. Ἀρχίνος γὰρ ὁ ἐκ Κοίλης ἐγράψατο παρανόμων Θρασύβουλον τὸν Στειριέα, ἓνα τῶν ἀπὸ Φυλῆς αὐτῶ συγκατελθόντων καὶ εἶλε νεωστὶ γεγεννημένων αὐτῶ τῶν εὐεργεσιῶν, ἃς οὐχ ὑπελογίσαντο οἱ δικασταὶ ἠγοῦντο γὰρ, ὥσπερ τότε αὐτοὺς φεύγοντας Θρασύβουλος κατήγαγεν, οὕτω νῦν μένοντας ἐξελαύνειν μένοντας παρὰ τοὺς νόμους γράφοντά τι.

Ο Αρχίνος από την Κοίλη κατήγγειλε ως προτείναντα παράνομον ψήφισμα Θρασύβουλον τον Στειριέα, διότι ἓνα εκ των επαναστατών των μετ' αυτού εξορισάντων εκ της Φυλῆς, επρότεινε να στεφανωθῆ. Και κατώρθωσε να τιμωρηθῆ ο Θρασύβουλος αν και δεν είχε περάσει πολὺς καιρὸς που εἶχε ευεργετήσει την πόλιν, τας οποίας ὅμως ευεργεσίας του ουδόλως οι δικασταὶ ἔλαβον υπ' ὄψιν, διότι εφρόνουν ὅτι καθὼς τότε εξορίστους ὄντας, τους επανέφεραν ἀπὸ της Φυλῆς εἰς το Ἄστυ, ἔτσι και τώρα με το να προτείνῃ ο Θρασύβουλος παράνομα ψηφίσματα (ὅτε ευρίσκονται εἰς την πατρίδα των) τους εκδιώκει.

Αἰσχίνου *Κατὰ Κτησιφῶντος*, 195, μτφρ. Γιάννη Γ. Κορδάτου,
εκδ. Ι. Ζαχαρόπουλος, Αθήναι χ.χ.
(Βλέπε σχετικά και στο βιβλίο του καθηγητῆ)

Αἰσχίνης

Κείμενο 6: Κάθε πολίτης κρίνεται για τις πράξεις του απέναντι στην πολιτεία

Ἦμας οὖν χρὴ ἐκ τούτων δοκιμάζειν τοὺς πολίτας, σκοποῦντας μὲν ὅπως ἦσαν ἐν τῇ δημοκρατία πεπολιτευμένοι, ζητοῦντας δὲ εἴ τις αὐτοῖς ἐγένετο ὠφέλεια τῶν πραγμάτων μεταπεσόντων· οὕτω γὰρ ἂν δικαιοτάτην τὴν κρίσιν περὶ αὐτῶν ποιῶσθε. Ἐγὼ τοίνυν ἠγοῦμαι, ὅσοι μὲν ἐν τῇ δημοκρατία ἄτιμοι ἦσαν ἢ εὐθύνας δεδωκότες ἢ τῶν ὄντων ἀπεστερημένοι ἢ ἄλλη τινὶ συμφορᾷ τοιαύτῃ κεχρησμένοι, προσήκειν αὐτοῖς ἐτέρας ἐπιθυμεῖν πολιτείας, ἐλπίζοντας τὴν μεταβολὴν ὠφέλειαν τινὰ αὐτοῖς ἔσσεσθαι· ὅσοι δὲ τὸν δῆμον πολλὰ κάγαθὰ εἰργασμένοι εἰσὶ, κακὸν δὲ μηδὲν πώποτε, ὀφείλεται δὲ αὐτοῖς χάριν κομίσασθαι παρ' ὑμῶν μᾶλλον ἢ δοῦναι δίκην τῶν πεπραγμένων, οὐκ ἄξιον τὰς τούτων ἀποδέχεσθαι διαβολάς, οὐδ' ἂν πάντες οἱ τὰ τῆς πόλεως πράττοντες ὀλιγαρχικοὺς αὐτοὺς φάσκωσιν εἶναι.

Σεις λοιπόν με αυτά πρέπει να δοκιμάζετε τους πολίτες, εξετάζοντας μεν ποια διαγωγή είχαν δείξει σε καιρό δημοκρατίας, ερευνώντας δε τι ωφελήθηκαν, όταν μεταβλήθηκε το πολίτευμα· γιατί έτσι με αυτόν τον τρόπο θα μπορέσετε να τους κρίνετε δίκαια. Εγώ λοιπόν νομίζω ότι, όσοι μεν σε καιρό δημοκρατίας στερήθηκαν τα πολιτικά δικαιώματα δίνοντας λόγο για τις πράξεις τους σε θέματα διαχείρισης της εξουσίας (που είχαν) και βρέθηκαν σε αταξία, ή όσοι στερήθηκαν την περιουσία τους, ή υπέστησαν κάποια άλλη συμφορά, ταιριάζει να επιθυμούν μεταβολή του πολιτεύματος, γιατί ελπίζουν ότι θα ωφεληθούν από αυτή. Όσοι όμως ωφέλησαν πολύ τη δημοκρατία, ουδέποτε έβλαψαν, αυτοί πρέπει να αμειφθούν από σας μάλλον, παρά να τιμωρηθούν για τις πράξεις τους, δεν αξίζει να δέχεσθε τις συκοφαντίες τους, ούτε κι αν όλοι οι πολιτευόμενοι βεβαιώνουν ότι αυτοί είναι ολιγαρχικοί.

Λυσίου Δήμου καταλύσεως ἀπολογία 10. 3-7, 11 μτφρ. Στ. Τζουμελέας
εκδ. Ι. Ζαχαρόπουλος, Αθήνα χ.χ.

Κείμενο 7: Προϋποθέσεις στέρησης των πολιτικών δικαιωμάτων στο αθηναϊκό πολίτευμα

Οἱ δὲ ἄτιμοι τίνες ἦσαν, καὶ τίνα τρόπον ἕκαστοι ἐγὼ ὑμᾶς διδάξω. Οἱ μὲν ... καὶ ὅποσοι λίποιεν τὴν τάξιν ἢ ἀστρατείας ἢ δειλίας ἢ ἀναυμαχίου² ὄφλοιεν ἢ τὴν ἀσπίδα ἀποβάλοιεν, ἢ τρεῖς ψευδομαρτυρίων ἢ τρεῖς ψευδοκλητείας³ ὄφλοιεν, ἢ τοὺς γονέας κακῶς ποιοῖεν οὗτοι πάντες ἄτιμοι ἦσαν τὰ σώματα, τὰ δὲ χρήματα εἶχον. Ἄλλοι αὖ κατὰ προστάξεις⁴, οἵτινες οὐ παντάπασιν οἶς, ὅτι ἐπέμειναν ἐπὶ τῶν τυράννων⁵ ἐν τῇ πόλει, τὰ μὲν ἄλλα ἦν ἄπερ τοῖς ἄλλοις πολίταις, εἰπεῖν δ' ἐν τῷ δήμῳ οὐκ ἐξῆν αὐτοῖς οὐδὲ βουλευῆσαι. Τούτων ἦσαν οὗτοι ἄτιμοι αὕτη γὰρ ἦν τούτοις πρόσταξις.

Ποιοι ἦσαν δε οι στειρημένοι των πολιτικών τους δικαιωμάτων και με ποιο τρόπο τα είχε ο καθένας στειρηθεί; Εγώ θα σας πω. Άλλοι ... και όσοι έγιναν λιποτάκτες ή ανυπότακτοι ή καταδικάστηκαν για δειλία ή για μη συμμετοχή σε ναυμαχία ή διότι έρριψαν την ασπίδα ή καταδικάστηκαν τρεις φορές για ψευδομαρτυρία ή τρεις φορές για ψευδοκλητεία ή κακοποίησαν τους γονεῖς τους όλοι αυτοί είχαν στειρηθεί τα πολιτικά τους δικαιώματα, είχαν όμως τις περιουσίες τους. Ήταν δε πάλι άλλοι κατὰ προστάξεις, που δεν είχαν στειρηθεί εντελώς τα πολιτικά τους δικαιώματα, αλλά μερικώς μόνο, όπως π.χ. οι στρατιώτες που, επειδή έμειναν στην πόλη την εποχή των τετρακοσίων τυράννων, ως προς τα άλλα (δικαιώματα) ήταν όμοιοι με τους λοιπούς πολίτες, δεν επιτρεπόταν όμως σ' αυτούς να μιλούν στις συνελεύσεις του λαού ούτε να γίνουν βουλευτές. Αυτοί είχαν στειρηθεί αυτά τα πολιτικά δικαιώματα, γιατί η πρόσταξη γι' αυτούς ήταν τέτοια.

Ἄνδοκίδου *Περὶ Μυστηρίων*, 73-75, μτφρ. Ευαγγ. Ανδρουλιδάκη, εκδ. Ι. Ζαχαρόπουλος, Αθήναι χ.χ.

² Ἀναυμαχίον. Ὁφλισκάνω δίκην ἀναυμαχίον. καταδικάζομαι γιατί ως τριήραρχος απέφυγα να λάβω μέρος σε ναυμαχία.

³ Ψευδοκλητεία: Το να βεβαιώσει κάποιος ψευδώς ότι κάλεσε τον εναγόμενο στο δικαστήριο. Ψευδοκλητεῖαν επικαλούνταν συνήθως όσοι δικάζονταν ερήμην και βεβαίωναν ότι δεν κλητεύτηκαν.

⁴ Κατὰ προστάξεις ἄτιμοι ἦσαν εκείνοι από τους οποίους δεν είχαν αφαιρεθεί όλα τα πολιτικά δικαιώματα, αλλά μόνο όσα όριζε η πρόσταξις.

⁵ Εννοεί εδώ τους τετρακοσίους που εγκαταστάθηκαν κατὰ τη μεταπολίτευση του 411 π.Χ.